

նուէր մանուկներին. Բ. Սեմս-Իլերի՝ Բու. Թարգմ. Լուսերէնից: Ս.-Պետեր-բուրգ, 1903 թ., գինն է 12 կոպ.:

Այս փոքրիկ պատմութեան ընթացքին ծանօթացնում է լուսի կեանքի հետ Բագմաթիւ գեղեցիկ նկարներ աւելի ևս ախորժելի են դարձնում փոքրիկ ընթերցողների գործը: Տպագրութիւնը շքեղ է, խնամքով, թէև գերծ չէ մի քանի վրիպակներից և թարգմանական թերութիւններից («աղաւորուեց» եր. 14, «սկսեց փորել լուսի յետևը» եր. 16, «կը կըցահարեմ», եր. 18), որոնցից պէտք է խոյս տալ մանկական ընթերցանութեան գրքոյկներում: Գինը շատ էժան է:

Na.

«Դասագիրք ընդհանուր աշխարհագրութեան». Մասն Ա. առաջին տարի. կազմեց Հ. Յովհաննիսեանց:

Ընհանուր աշխարհագրութեան այս դասագրքով անցնում են մեր դպրոցների առաջին դասարաններում: Յայտնի է որ մինչև այդ դասարանը, աշակերտների մտաւոր հորիզոնը սահմանափակուած է լինում այն պատրաստականութեամբ միայն, ինչ տուել են նրան նախակրթարանների լեզուների և թւաբանութեան դասերը: Մեզ շրջապատող բնութիւնն իր հազար ու մի տեսակ փոփոխութիւններով, նրա միջի անթիւ հարստութիւնները այդ աշակերտների համար մի անծանօթ երկիր է: Ուսուցիչը իր դասերով, հեղինակը իր դասագրքով պէտք է սկզբից սխտեմատիկօրէն ծանօթացնեն աշակերտին իր այդ շրջապատի հետ: Դժբախտաբար այս կարևոր կէտը սակաւանգամ չէ վրիպում յիշեալ հեղինակի աչքից: Շատերից երկու օրինակ.

«Այն կէտը, որ գտնուում է երկնքում՝ դիտողի գլխին ուղղահայեաց, տեսանելի երկնակամարի ամենաբարձր կէտն է և կոչւում է զէնիթ, իսկ այն կէտը, որ գտնուում է անտեսանելի երկնակամարի վրայ դիտողի ոտներին ուղղահայեաց՝ նադիր: Զէնիթը և նադիրը տեսանելի և անտեսանելի երկնակամարի ամենահեռաւոր և հակադիր կէտերն են» (էջ 6):

Թէ այդ անտեսանելի երկնակամարը և թէ նրա վրայ գրտնուող նադիրը հասկանալի չեն կարող լինել աշակերտների համար, եթէ նրանք չունենան երկրի գնդաձևութեան գաղափարը: Իսկ

դրա մասին աշակերտներին պիտի յայտնուի 2—3 դասից յետոյ։
Ուրիշ օրինակ. 12-րդ երեսի 2-րդ գլուխը սկսւում է հետեւեալ տողերով.

«Եթէ երկիրը պտտւում է իւր շուրջը, որպէս մի դարձող գնդակ, ուրեմն կարող ենք երևակայել մի տրամագիծ որի շուրջը ևս պտտւում է»:

Այստեղից երևում է, որ հեղինակը իր յետագայ ամբողջ ասելիքը ուզում է հիմնել այն հասկացողութեան վրայ, որ աշակերտները պէտք է ունենային երկրի պտտման մասին։ Բայց հարցնում ենք. ճիշտեղից կարող էին աշակերտները այդպիսի հասկացողութիւն ունենալ, քանի որ պ. Յովհաննիսեանի դասագրքով անցնող աշակերտները դրանց մասին պէտք է լսէին ուղիղ վեց դասից յետոյ։

Մի ուրիշ պակասութիւն, որ աչքի է ընկնում յիշեալ դասագրքում, դա գաղափարների ոչ ճիշտ ձևակերպումն (դեֆինիցիան) է։ Հեղինակը խօսում է երկար հորիզոնի, առանցքների, լայնութեան և երկարութեան աստիճանների, հասարակածի մասին, բայց շատ քիչ տեղ է յաջողուել նրան հակիրճ կերպով ձևակերպել այդ գաղափարներից մէկն ու մէկը։ Յօդուածիս վերջում բերած մի օրինակից ընթերցողը կը տեսնի, թէ ինչպէս է հեղինակը բացատրում հորիզոնը։ Իսկ այժմ կարգացէք հասարակածի մասին գրած հետեւեալ տողերը.

«Հասարակածը անցնում է երկրի ամենափքուած մասերով և բաժանում է նրան երկու հաւասար կիսագնդերի»:

Այն աշակերտը, որը երկիրը գնդաձև է պատկերացնում իրան, նրա համար որո՞նք են երկրի փքուած մասերը!

Մի քանի տեղերում հեղինակի բացատրութիւնները ուղղակի սխալ են։ Օր. 58 երեսում խօսելով մթնոլորտի մասին՝ հեղինակը յայտնում է, որ նա կազմուած է զանազան գազերից, որոնցից՝

«Մարդուն և կենդանիների համար անհրաժեշտ է թթուածինը և ածխածինը» (углеродъ?)

Հեղինակը չգիտէ, որ ոչ միայն օդի մէջ ածխածին չկայ, այլև որ աշխարհիս երեսին ոչ մի տեղ այդ անուշով զազ գոյութիւն չունի, ուրիշ բան է ածխածինը գազը։ Նոյն սխալը կրկնուած է և մի ուրիշ տեղ, որ նա ածխածինը համարում է «հեղձուցիչ գազ» (էջ 57)։

Այս և սրա նման պակասութիւնները դասատու ուսուցչի կողմից մի կերպ ուղղելի են. սակայն մի բան, որ միանգամայն անմատչելի է դարձնում նրան աշակերտներին, դա հեղինակի

ծանր լեզուն է: Վերը բերած օրինակից երևում է այդ բերենք ուրիշները:

«Ե՛րբ հարթ և ընդարձակ տարածութեան մէջ՝ ծովի թէ ցամաքի վրայ՝ շուրջ ենք դիտում մեր տեսողութիւնը սահմանափակում է մի բոլորագծով, կամ ուրիշ խօսքով՝ մեզ թւում է թէ կանգնած մենք բոլորակի կենտրոնում, որի ծայրերին կը պած է երկնականաբար: Ահա այն բոլորագիծը, որով սահմանափակում է մեր տեսողութիւնը, կամ որով երկինքն ու երկիրը միանում են կոչւում է հորիզոն» (էջ 5—6):

«Եթէ բարձր ասիերը շատ կարծր են լինում օրինակ՝ գըրանիտեայ, այն ժամանակ շուրջ՝ հետզհետէ ճեղքելով նրանց ներս է մտնում և նեղ ու երկայն ծոցեր ձևացնում, որոնք նաւարկութեան համար շատ անյարմար են լինում որովհետեւ՝ քացի նեղ լինելուց՝ նոցա յատակում լցուած են լինում ժայռոտ ասիերից թափթփուած սրածայր քարեր, որոնք հեշտութեամբ ծակում են այնտեղից անցնող նաւերը:

Այս 3—5 բթանոց նախադասութիւնները պիտի կարդան առաջին դասատան աշակերտները, հասկանան և իրանց խօսքերով պատմեն ուսուցչին!)

ՅԱԿ. ՅՈՒՂՆ.

Վ. Փափագեան՝ «Լուր-դա-լուր», քրդական պոէմա, Բագու, 1903 թ., դերն է 3 կողէկ:

Լուր-դա-լուրը՝ հասարակ, բայց սիրուն աւանդութիւն մըն է: Հովիւ Հասօն՝ «երկրի սիրուն և քաջ պատանին» կը տեսնէ օր մը իր աղային մէկ հատիկ աղջիկը՝ Զալխէն ու կը սիրահարուի: Սէրը՝ հաւասարապէս երկուքին ալ սրտին մէջ բոյն կը դնէ: Հասօն՝ իր նախկին աշխուժութիւնն ու զուարթութիւնը կը կորցնէ, ու կու դայ յաճախ թափառիլ սիրականը բանտարկուած պալատին առաջ: Հասօն՝ սրինգ ածել շատ լաւ գիտէ: Ու այդ միամիտ սիրահարը՝ հովական սերենադներ կու տայ Զալխէին համար:

Սորամանկ աղան բանը կ'իմանայ: Կը բարկանայ, կը կատողի, բայց կը վճռէ ամեն ինչ խոհեմութեամբ կարգադրել: Կը կանչէ հովին իր մօտ:

«Գիտեմ, Հասօ, ասաց չար աղան—գիտեմ, որ սիրում ես իմ աղջկան: Դու քաջ տղայ ես. լսել եմ լաւ սրինգ էլ ածում ես: Աղջիկս քեզ կը տամ, միայն կը դնեմ մի պայման: Լսել